

Звонарєва Л.В.

учитель історії

Херсонська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 4

Херсонської міської ради

ЄВРОПЕЙСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНЦІВ У ДОБУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто процес формування європейської ідентичності українців у період незалежності як складову становлення демократичної держави та громадянського суспільства. Здійснено аналіз історичних, політичних і культурних чинників, що вплинули на утвердження європейських цінностей у сучасному українському просторі. Зазначено, що європейська ідентичність українців формується під впливом поєднання зовнішніх та внутрішніх чинників. Підкреслено роль європейської ідентичності як чинника консолідації нації та стратегічного напрямку розвитку сучасної України.

Ключові слова: європейська ідентичність, Україна, незалежність, європейські цінності, демократія, громадянське суспільство, інтеграція.

Zvonarova L. European identity of Ukrainians in the era of independence. The article examines the process of forming the European identity of Ukrainians during the period of independence as an essential component of the establishment of a democratic state and civil society. The study analyzes the historical, political, and cultural factors that have influenced the consolidation of European values in the contemporary Ukrainian context. It is noted that the European identity of Ukrainians has been shaped by a combination of external and internal factors. The role of European identity is emphasized as a key element in national consolidation and as a strategic direction for the development of modern Ukraine.

Key words: European identity, Ukraine, independence, European values, democracy, civil society, integration.

Актуальність дослідження. Проблема формування європейської ідентичності українців набула особливого значення у добу незалежності, коли Україна активно утверджувала себе як невід'ємну частину європейського цивілізаційного простору. Після проголошення

незалежності у 1991 році українське суспільство пережило складний процес переосмислення власних цінностей, історичної пам'яті та культурної належності. Європейська інтеграція України стала не лише зовнішньополітичним пріоритетом, а й внутрішнім чинником консолідації нації, формування громадянської відповідальності, демократичних норм та верховенства права [1, с. 475]. У цьому контексті дослідження європейської ідентичності українців у добу незалежності дозволяє простежити, як історичний досвід, культурна спадщина та суспільні трансформації впливають на формування національної самосвідомості в європейському вимірі.

Метою дослідження є аналіз процесу формування та утвердження європейської ідентичності українців у період незалежності, виявлення її ключових чинників, особливостей та тенденцій розвитку у контексті політичних, культурних і соціальних трансформацій українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Формування європейської ідентичності українців є складним, багаторівневим процесом, що розгортається в умовах державної незалежності, глобалізаційних викликів і суспільних трансформацій. Ідентичність як соціокультурне явище передбачає усвідомлення індивідом і спільнотою своєї належності до певної культурної, ціннісної та політичної системи. Європейська ідентичність у цьому контексті виступає не лише географічною чи політичною категорією, а передусім системою спільних цінностей, норм і принципів, що визначають належність України до європейського цивілізаційного простору [7, с. 239].

Прагнення українського народу до європейського культурного та політичного простору має глибокі історичні корені. Ще з часів Київської Русі Україна перебувала в орбіті європейських цивілізаційних процесів: прийняття християнства у 988 році інтегрувало Київську державу у християнську Європу, а розвиток освіти, права, архітектури й літописання відображав спільність культурних тенденцій [3, с. 108].

У подальші століття українські землі перебували у складі різних європейських держав – Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, Австро-Угорщини, – що сприяло поширенню європейських політичних і правових традицій. Водночас цей процес мав суперечливий характер, оскільки поєднував прагнення до самостійності з потребою збереження національної ідентичності.

Після проголошення незалежності у 1991 році питання європейської інтеграції стало одним із пріоритетних напрямів зовнішньої політики України. Проте на початкових етапах незалежності формування європейської ідентичності українців відбувалося поступово, у межах суперечливого поєднання радянської спадщини та нових демократичних орієнтирів [5, с. 62].

Європейська ідентичність почала активно формуватися через:

- розбудову демократичних інститутів;
- зміцнення громадянського суспільства;
- реформування освіти, науки та культури;
- переосмислення історичної пам'яті та культурної спадщини;
- утвердження спільних із Європою цінностей – свободи, гідності, верховенства права.

Значним поштовхом до зміцнення європейського самовизначення стали події Помаранчевої революції (2004 р.) та Революції Гідності (2013–2014 рр.), які продемонстрували готовність українського суспільства захищати демократичні принципи та європейські цінності.

Відомо, що європейська ідентичність базується на системі фундаментальних цінностей, що об'єднують народи Європи. Для України цей набір цінностей став орієнтиром суспільного розвитку. У таблиці подано порівняльну характеристику базових європейських цінностей та їхнього прояву в українському суспільстві доби незалежності.

Таблиця 1

Європейські цінності та їх прояв у суспільному житті України

Європейська цінність	Зміст поняття	Прояв в українському контексті
Свобода та демократія	Визнання прав людини, політичного плюралізму, свободи вибору	Розвиток багатопартійності, виборчої системи, активізації громадянських рухів; волонтерство як форма вияву свободи дій
Верховенство права	Підпорядкування держави закону, рівність усіх перед законом	Судова реформа, антикорупційна діяльність, запровадження адміністративних судів,

		розвиток електронного врядування
Гідність людини	Повага до особистості, її прав та свобод	Революція Гідності як символ утвердження європейської цінності людської гідності
Солідарність і соціальна відповідальність	Співпраця громадян заради спільного блага	Активний розвиток волонтерського руху, допомога армії, підтримка внутрішньо переміщених осіб
Толерантність і культурне різноманіття	Визнання рівності культур, етнічних і релігійних спільнот	Підтримка національних меншин, розвиток міжкультурного діалогу, європейські програми обміну та культурної інтеграції

Представлена в таблиці інформація демонструє, що європейська ідентичність в Україні має не лише декларативний, а й практичний вимір, який проявляється у громадській активності, соціальній взаємодії, освітніх реформах і міжнародних контактах.

Становлення європейської ідентичності українців значною мірою зумовлене поєднанням зовнішніх і внутрішніх чинників. До зовнішніх належать політика Європейського Союзу, участь України у програмах *Східного партнерства*, культурно-освітні проєкти Erasmus+, Creative Europe, Horizon Europe тощо. Ці інструменти сприяють глибшій інтеграції української молоді в європейський освітній і ціннісний простір [2, с. 99].

Усвідомлюємо, що європейська ідентичність українців сьогодні виступає інтеграційною основою модернізації держави. Вона сприяє консолідації суспільства, формуванню спільних цілей і підвищенню міжнародного авторитету України. У сфері освіти та культури це проявляється у переорієнтації навчальних програм на європейські стандарти, розвитку академічної мобільності, розширенні дослідницьких партнерств і популяризації української культури в Європі [4, с. 144].

Зміцнення європейської ідентичності також впливає на формування нової моделі громадянства – активного, відповідального, відкритого до співпраці [6, с. 124]. Важливою тенденцією є підвищення рівня європейської самосвідомості серед молодого покоління, що визначає

стратегічну перспективу розвитку держави у напрямі повноправного членства в Європейському Союзі.

Висновки. Отже, процес формування європейської ідентичності українців у добу незалежності має історичну тяглість і сучасну динаміку. Його рушійними силами є цінності свободи, гідності, демократії та солідарності, які стали основою суспільної консолідації. Утвердження цих принципів у державному, політичному та культурному житті України не лише сприяє внутрішній єдності, а й поглиблює інтеграцію в європейський простір. Європейська ідентичність українців стає не лише політичним вибором, а й духовно-культурною складовою сучасної української нації.

Література

1. Гай-Нижник П.П., Чупрій Л.В. Формування загальнонаціональної ідентичності українців в контексті сучасних викликів. *Гілея: науковий вісник*. 2015. № 101. С. 474–481.
2. Горностай П.П. Громадянська ідентичність українців та її еволюція. *Проблеми політичної психології*. 2015. № 2. С. 98–111.
3. Климончук В. Національна ідентичність за умов глобалізації: дилеми та перспективи сучасної України. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2020. № 33. С. 108–114.
4. Козловець М., Горохова Л. Європейське самовизначення України: нові контексти й виклики. *Актуальні проблеми сучасної філософії та науки: виклики сьогодення*: зб. наук. праць/редкол. МА Козловець, ЛВ Горохова, ОВ Чаплінська [та ін.]. Житомир: Видавничий центр ЖДУ імені Івана Франка, 2022. С. 144–148.
5. Суший О.В. Незалежність та цілісність Української держави: ціннісний вимір загальнонаціональної консолідації. *Проблеми політичної психології*. 2015. № 2.16. С. 61–73.
6. Шарова Т.М. Теоретичні аспекти дискурсу українських письменників 20-30-х рр. XX ст.: тематичний спектр та рецептивна естетика. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Філологія. 2014. Вип. 10. С. 124–132.
7. Sharova T., Posadna T. Самобутність та оригінальність української прози 20–30-х років XX ст. *Scientific Proceedings of Ostroh Academy National University. Philology Series*. 2018. Т. 2. № 69. С. 239–242.